

РОЛЬ ЕМОЦІЙ В АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Біла Т.А.

к.с.-г.н., доцент, Херсонський ДАЕУ

Ляшенко Є.В.

к.х.н., доцент, Херсонський ДАЕУ

Охріменко О.В.

к.т.н., доцент, Херсонський ДАЕУ

Вимоги сучасності формувати в умовах вищої школи активну, самостійну, культурну особистість змінило ставлення педагогічної громадськості як до змісту освіти, так і до системи методів і засобів навчання. Такі компоненти змісту освіти, як засвоєння творчого досвіду та досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу, роль яких раніше недооцінювалася, мають важливе значення для розвитку особистості здобувача вищої освіти.

Одним із засобів, що забезпечують механізм сприйняття і розуміння матеріалу, що викладається, є емоційність.

Мета роботи полягає в узагальненні основних прийомів формування саме позитивних емоцій, які найчастіше використовуються у практичній діяльності і вплива їх на активізацію пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти.

Лекції, як правило, читає найбільш кваліфікована частина викладачів. Саме вони можуть вплинути на здобувачів вищої освіти найбільш емоційно, залучити їх до творчого навчального процесу. Хороша лекція – це процес співтворчості лектора і студента. З повною підставою можна вважати, що аудиторія розуміє тільки того, хто розуміє її.

У психологічному і емоційному контакті викладача і аудиторії виявляється одна із основних відмінностей прослуховування здобувачем вищої освіти лекції від читання ним підручника. Емоційність – один із важливих засобів, що забезпечують механізм сприйняття і розуміння матеріалу, який викладається. Необхідно заздалегідь визначити місця в лекції, де використати жести, де підвищити голос, де зробити відступ, який епітет і в якому місці використати.

Таким чином, перед лекцією необхідно готувати не тільки наукову інформацію, але і витонченіші аспекти лекції, в тому числі і психологічні. Емоційне оформлення лекції – дуже складне питання. Це не наочність, яку можна скопіювати у будь-якого викладача. Це не наукова інформація, яку можна викласти у відповідності з програмою і навчальними посібниками або науковою літературою. Можна забезпечити активізацію здобувачів вищої освіти, визначивши, які проблемні ситуації і конкретні активізуючі питання необхідно задавати для того, щоб звернути увагу до даної інформації.

При формуванні емоційної характеристики лекції суттєвий вплив мають особисті риси характеру педагога, аудиторії, а також склад навчальної інформації.

Крім того, необхідно постійно пам'ятати, що безперервне використання одного із прийомів емоційного впливу викликає адаптацію аудиторії і в кінцевому висновку не дає бажаного результату. Спостерігаючи, наприклад, за циклічно жестикулюючим лектором і одночасно дуже варіюючим своїм голосом, циклічно налягаючим на силу звука, ви помітите, як аудиторія швидко втрачає увагу, а деякі починають навіть дрімати, хоча на перший погляд лекція не схожа на монотонну, нудну.

У процесі формування емоційної характеристики необхідно вміло застосувувати і поєднувати прийоми впливу.

Без знання і розуміння інформації даної лекції жоден викладач не мислить вийти до аудиторії. Але часто ми дозволяємо собі виходити до аудиторії, зовсім не готуючи емоційний бік лекції, сподіваючись лише на те, що натхнення прийде під час лекції. А якщо

воно не прийде? Найчастіше так і буває, що спричиняє неякісну лекцію, а далі виховує байдужість до навчання взагалі.

Для забезпечення більш якісної емоційної характеристики лекції можна запропонувати деякі прийоми або системи прийомів, якими користуються досвідчені викладачі.

Суть їх полягає у застосуванні:

- елементів створення творчої ситуації на лекції;
- історичних екскурсів, пов'язаних з даною інформацією;
- цікавих відступів;
- епітетів, порівнянь, приказок, узагальнюючих висловлювань відомих вчених, письменників;
- підвищення інтонації для виділення найбільш важливих моментів у даній інформації;
- міміки, жестів, посмішок;
- ситуацій, що створюють піднятий настрій;
- схвалення дій здобувачів вищої освіти, що навчаються у процесі лекції;
- своєчасних пауз.

Застосування цих прийомів вимагає не тільки відповідного настрою викладача, але і високої ерудиції, начитаності не лише в обсязі своєї спеціальності.

Не можна недооцінювати важливий аспект лекторської майстерності – вміння відчувати аудиторію, її емоційний настрій, ставлення до свого предмета, теми, до самого себе.

У хорошого лектора, який не читає «для себе», втрата контакту з аудиторією спричиняє невпевненість, хвилювання, і він намагається, насамперед, відновити цей контакт.

Всі елементи лекції, які створюють емоційний настрій аудиторії, необхідно не тільки продумати перед лекцією, але і в процесі її треба готувати себе до застосування кожного емоційного прийому.

Відомий психолог С. Л. Рубінштейн визначав, що «емоції – не акомпанемент до діяльності, а її важливий елемент».

Розглянемо конкретні прийоми формування позитивних емоцій, що використовуються у практичній діяльності при викладенні лекції.

Організація творчої обстановки на лекції – один із основних прийомів формування позитивних емоцій. Обстановка творчості, взаємної поваги і розуміння начебто з'єднують аудиторію і викладача в одну систему, в якій здійснюється передача інформації від викладача до здобувача вищої освіти.

Так атмосферу О.Ю. Шмідт створював, звертаючись до аудиторії:

«Як ви розумієте ...», «Самі бачите, що...».

Творча обстановка створюється і тоді, коли викладач не демонструє свою ерудицію, виражаючись нерозбірливими фразами з використанням іноземних слів, а говорить простою, дохідливою мовою, поводить себе, як старший товариш, не той, що повчає, а той, що передає свій досвід молодшим колегам.

У практичній діяльності викладача творча обстановка створюється і такими звертаннями: «Подумайте, будь ласка ...», «Давайте подумаємо...», «Згадаємо ці формули...», «Давайте разом сформулюємо проблему...».

Зрозуміло, що кожна фраза пов'язана з конкретною інформацією.

Відступи треба робити легко, інколи навіть комічного характеру, але обов'язково у зв'язку з науковою інформацією лекції.

Необхідно, щоб відступи виконували не тільки роль психологічної розрядки, але й збагачували студентів новою інформацією. Таким чином, емоційні компоненти лекції навіть у цих випадках не є самоціллю, а засобом глибокого засвоєння науки.

Часто задають питання про кількість відступів у лекції. Статистичні дослідження показують, що кращі лектори роблять один-два відступи – не більше двох-трьох хвилин.

Афоризм – найлаконічніша, проста і емоційно насичена форма вираження думки.

Ось деякі приклади афоризмів, які ми використовуємо на лекція з хімії: «Питання про хімічний зв'язок – це серце всієї хімії», «У народі без заліза, як обід без солі». Викладаючи матеріал про фосфор, приводимо вислів академіка Ферсмана: «Фосфор – це елемент життя і думки». У лекції з тем «Азот» - виконуючи дослід взаємодії між хлороводневою кислотою і нашатирним спиртом, говоримо: «Хоч і говорять, що диму без вогню не буває, ми з вами спостерігаємо «дим без вогню».

Образно висловлюючись, можна сказати, що мова – це головний «інструмент» лекційного викладання. Від того, як уміє викладач користуватись цим «інструментом», в основному, і залежать, до якої категорії лекторів його зарахують здобувачі вищої освіти: до тих, кого можна слухати, до тих, кого не можна слухати, і нарешті, до тих, кого не можна не слухати. Вважають, що не той хороший лектор, який легко говорить, а той, якого легко слухати.

Отже, готуючись до конкретної лекції, необхідно ретельно продумати афоризми, епітети, вислови. Академік І.П.Павлов писав, що слово для людини є умовний подразник. Тому використання слова з різними інтонаціями дозволяє активізувати механізм емоцій. Але інтонацією необхідно правильно користуватись. Жест і міміка разом з інтонацією мають величезну переконуючу силу. Але зайва жестикуляція формує негативні емоції і стає на заваді сприймання і розуміння змісту лекції. Використання міміки, жестів залежить від індивідуальних особливостей лектора, від його темпераменту і характеру. Творчий настрій викладача легко передається аудиторії і створює загальний позитивний емоційний настрій. На лекцію треба йти з настроєм, щоб подарувати студентам радість пізнання.

Важливою умовою створення позитивних емоцій є схвалення як, вид заохочення, і про це не слід забувати. Своєчасно помічати старанність здобувача вищої освіти, підтримати його – часто рівноцінне багатьом годинам виховної роботи. Схвалення вселяє впевненість у свої силах, стимулює активні дії здобувачів вищої освіти і створює творчу обстановку на лекції і практичному занятті. Ось приклади схвалення, найчастіше застосовані в педагогічній практиці: «Вірно!», «Дуже добре!» «Ви прийняли вірне рішення!».

Пауза стосується категорії зміни темпу мови і інтонації голосу. Тільки тут зміна інтонації доходить до певної зупинки на потрібному слові. Це дозволяє наче «пропустити» вперед свого студента. Якщо здобувачі вищої освіти уважно слухають, вони легко продовжують думку викладача (звісно, тільки в деяких можливих межах). Цим же здійснюється акцент на головне в даній інформації.

Ми вважаємо, що повністю не вичерпали весь арсенал прийомів формування позитивних емоцій і вплив їх на активізацію пізнавальної діяльності здобувача вищої освіти. Тут приведені лише ті, які найчастіше використовуються у практичній діяльності і відіграють важливе значення в навчальному процесі.

Список літератури:

1. Брінклі А., Десомтс Б. Мистецтво бути викладачем: навч. посіб. – К. навч. – метод. центр. 2003. – 14 с.
2. Гудирева О. М. Вплив модульної системи оцінювання навчальних досягнень студентів на вибір методів навчання. Зб. тез наук. – практ. конф. «Інноваційні педагогічні технології у вищій школі та в системі підвищення кваліфікації. – РВВ. «Колос». – ХДАУ.- 2006.- с. 25
3. Помагайба В. Емоційність як принцип навчання// Рад. школа.- 1995. - №3. – с. 4